

Breu història del teatre a Artesa de Lleida

Com tot el que es refereix a Artesa, sigui del poble sigui de costums, temps poc del teatre ningú no s'ha ocupat mai de fer-ne la seva història. I és per això que no podem saber com ni quan va néixer aquesta tradició ja tan arrelada entre nosaltres, i ens haurem d'accontentar només amb les notícies que podrem espigolar.

Els artesencs d'edat ens diuen que sempre han vist fer teatre a Artesa i així ens parlen d'un "Juan Tenorio" que es representà a Cal Tomàs a primers de segle i en el record de molts encara està viva aquella Doña Ines.

Més entrats els dies hi hagué teatre al "Sindicat" i al "Porvenir", creant-se entre aquestes societats un fort contrapunt per quina de les dues ho podia fer millor, fins arribar al punt de tenir actors forasters per actuar. Aquestes societats se n'anaroh a l'aigua i llavors els esforços s'uniren, però en aquestes esclatà la guerra.

El mestre Calsada, junt a un grup de col·laboradors, fou l'encarregat de reorganitzar les representacions escèniques. Però aquesta nova etapa tingué una altra fita: recollir diners per comprar alguna cosa per l'església, aleshores encara amb regust de pneumàtics i gasolina ja que fins el 38 aquesta va servir de taller-garatge.

Marxà en Calsada i es feu càrrec de director d'escena el Puyol, i poc temps després se deixà la sala del Molí del Marquet per seguir les representacions a la nova sala de Cal Tomàs i anys després a la del "Hogar del Productor".

El "Quadre Escènic" dirigit pel Puyol arribà a fer representacions de tanta envergadura com La Passió, que es representà amb molt d'èxit uns quants anys amb unes 3 o 4 representacions per any. S'hagué de deixar correr per una sèrie d'obstacles d'índole diversa. Quan en Francesc Puyol, "Lo Quico", es domicilià a Barcelona, el "Quadre Escènic" es desfó.

Poc després ançà només s'ha representat "Jo seré el seu gendre" dirigida per l'Isidro i organitzada per l'Agrupació Jovenívola.

Ara l'A.C. "La Femosa" vol tornar a reprendre aquesta troncada tradició tenint com a Director un antic actor del "Quadre Escènic" dirigit pel Puyol. Desitgem que aquest nou intent de fer cultura a Artesa tiri endavant i no s'estronqui ja mai més.

NO T'HI ENVOLLIQUIS
=====

.....aquesta frase l'hom sentit dir centenes de vegades i no és per tant una frase nova. Davant qualsevol problema, adhoc el més greu, sempre hi ha qui ho té bé, si més no té por de perdre el poc que té i es creuen de braços i donen consells: " Tu, Enric, Jaume o pore NO T'HI ENVOLLIQUIS. Deixa'ls fer! Que on trouràs ? . . . Imagineu-vos que cap dels Pores o dels Jaumes, o dels altres no s'hi hávès envolicat mai. On scriem ? O potsor és millor preguntar: on no scriem ?.

Els pagesos, ja desde Caim, hom sigut els malaïts, els monyspreats. Els pagesos hom sigut, aquells qui fins a l'Edat Moderna, venuts junt amb la terra que treballavam igual que los bèsties de tir o els arbres. Els pagesos orem propietat del amo de la terra i ni tan sols orem lliures de canviar de finca si l'amo no ho volia. Per lloei feudal, la dona del pagès havia d'èsser primer dona de l'amo. . . I això no agradava i la sang dels pagesos es revoltava, però el pagès sumís i sotmés callava, aguantava i aguàntava. . .

I quan alguna vegada el pagès era injuriat més del normal i ostronyia el puny i aixecava la cara, algun amic li sortia dicent-li: NO T'HI ENVOLLIQUIS. . .

I es va revoltar el primer pagès i l'amo el va fer penjar. I els amics d'abans ara lo haurien dit: Vous, que n'has tret ? . . .

Però d'altres també s'hi van voler envolicar i com oren poc l'amo també els penjà. Però la vida d'aquets, que la ven perdre, va fer obrir els ulls a d'altres i el NO T'HI ENVOLLIQUIS d'amics i parents va anar perdent força. . . L'amo anava afluixant i el pagès enfortin-se fins arribar a ser lliure.

Si llogim la historia ens donarom compte que els latifundistes ho han donat, mai res, que no han afluixat mai, per ells el pagès seguia sent la bèstia de càrrega. Només davant la força i la tenacitat han anat cedint, venent les terres i tractant al pagès com a persona. Si la nostra dignificació ha costat tanta sang i incomprenció, ho debem a aquestes mentalitats tancades que ja ho tenen bé, encara que pateixin i van repetint: no t'hi envolicis. . .

Si, els esquiroles ens han fet molt mal, n'han fet sempre i a tot arreu i no han pogut comprendre mai que si avui som amos de la terra que treballam i podem parlar de tu a qualsevol, ho debem a aquells sacrificats que es comprometeren i ho perdren tot, adhoc la vida, i espregunten: que ontraguoren de morir ? En traguoren el que ells volien, dignificar el pagès, fer-lo lliure. . . I per això, NO VAL LA PENA ENVOLICAR-S'HI ?.

QUAN NEIX EL SOCIALISME
=====

Déu, onutjet d'Adam,
malai terriblement a l'Home:
" Sugaràs el pa dol teu sustent. . ."
I l'Home el suga. . .
Treballa fins a osgotar-se.
Treballa el pagès, però no el senyor;
el senyor jau. . .
L'obre suga, cohibit i trist.
L'ira de Déu és damunt d'ell !
. . . i agafa l'eixada o el ribot
mans i pensatiu. . .
Déu no és just !
Es que els senyors no paguen ?

El dubte va sotracant-lo. . .
i ja neix dins seu la rebel.lia.
Si Déu va malair a Adam,
d'Adam també on són els rics !
Perquè doncs no treballen ?
. . . i a la fi ho comprend,
i una ira terrible el crema.
El càstic de Déu no l'hi fa por
l'acpte !
No es revolta per ser ric !
Només vol que on aquest món
no hi aixi esclaus ni senyors.

Adolf.

M O N T S A N T : U N A E X P E R I È N C I A

Se m'ha demanat que oscrigués la meua impressió sobre el campament de Montsant. Però vaig a desviar-me una mica del tema.

No sé si us heu preguntat mai el perquè una persona es fa protagonista d'una RESPONSABILITAT. Dit més clar, el perquè es complica lliurement la seva vida. Us convido a fer-ho partint d'un fet concret: Montsant.

Crec que és evident que per a ningú era un doure . Es va fer exclusivament pensant amb el bé dels nostres xavals. La vida en grup ens fa més concients de que l'egoisme - aquest tancar-se amb nosaltres mateixos - no porta en lloc i de que sense ELS ALTRES no tenim raó d'ésser, i per això mateix, cal amb el pla individual construir una PERSONALITAT FERMA.

No sempre l'acció a la realitat respon exactament als nostres projectes i més si ostructa d'una experiència nova.

Els resultats del campament, poden ser més o menys discutibles. Però no cap punt de discussió de que es va fer en tot moment el millor que és va poder.

Aquesta experiència ens ha obert un camí de possibilitats. I potser el que va començar éssent una inquietud, sigui avui ja un doure tou i mou dins de la nostra comunitat, Artesa. Per això una immediata realitat fora Montsant II.

Annabel

T E M O R
=====

No vull la compassió	fins a l'últim lloc.
de tot germà meu	No vull la nit
que em dona el perdó	que amb calza de silenci
amb la paraula de Déu	em fa callar el pit.
No vull la caritat	No vull l'indiferència
de l'amig fidel	de tots aquells
que pensa que amb bandat	que llueixen la paciència.
em farà guanyar el cel.	No vull l'amor
No vull la puresa	que em fa viure la vida
a semblança del lliri	amb tot el temor
que amb blanca carcassa	d'una quixitada fallida.
es consumeix com el ciri.	No més vull la llibertat
No vull la guerra	i l'esperançadora pau
car porta la mort	d'aquixa, la meua nau. . .
i esborrona la terra	

Albert.

~~~~~

Es evident que, en el article de la primera pàgina, no creiem pas que ja ho hem dit tot alque pot dir-se del teatre artesenc, no. Tenim la sortesa que per falta d'informació hem deixat alguna llacuna important. Per això creiem que fora interessant i profitor que el que sapiga alguna cosa més ens ho comuniqui.

FULLA D'HOMENATGE A P O M P E U F A B R A

Tal com deïem en iniciar aquestes fulles d'homenatge a Fabra, s'han pronunciat conferències, fet exposicions, editat cartells i llibres, el nom de Pompeu Fabra ha sonat arreu. Tots n'haurem llegit alguna cosa als diaris i revistes, i ens haurem anat informant de l'home que fou Fabra.

Avui en lloc de parlar del Mestre, parlarem una mica de com es va formar la nostra llengua:

Ningú no sap quin llenguatge parlaven els primers pobladors de Catalunya, ni si tots parlaven la mateixa llengua, el que sembla segur, almenys teòricament, és que cap als primers segles ans de Crist tots els pobles hispànics de la Mediterrània parlaven igual o molt semblant; oren les tribus iberes que fins i tot tenien un alfabet que els permetia d'expressar-se per modi de l'escriptura. Tots aquests pobles, com els altres hispànics menys el Basc, van anar desapareixent fins a extingir-se del tot davant l'embranzida romana. Els romans portaven amb ells llur llengua i cultura, les quals van anar sent adoptades pels nadius fins arribar a parlar el llatí com llengua pròpia.

El llatí parlat pels descendents dels ibers, mai arribà a ser el llatí parlat pels romans cults, sinó més aviat un llatí ple de girs i paraules iberes més o menys llatinitzades, (com avui passa amb el castellà de les nacions sudamericanes ple de paraules d'arrel indi). L'imperi romà s'esfondrà davant l'invació dels bàrbars. Una nova època començava: l'Edat Mitjana.

La gent del país continuava parlant llatí. Entre els segles VII i VIII (fi dels visigots i començament de la dominació àrab) es produí en l'idioma els canvis més sensibles, i així poc a poc sense que cap generació tingués consciència de parlar una llengua diferent, a la dels seus pares, es va anar formant el català, llengua que aviat seria la llengua d'un poble jove, poderós i sobirà: Catalunya. Per conquesta de nous territoris aquesta llengua s'estendria per les Illes Balears i València.

Avui la llengua catalana és la llengua no oficial més important d'Europa, la parlem prop de 7 milions de persones escampades per un territori de 56.000 quilòmetres quadrats.

R E T A L L S

La pau del món es la fita per la qual treballen infinitat de persones de tots els països i races. Així entre nosaltres podem sentir la veu d'en Raimon que canta:

" . . . hem vist la sang
que sols fa sang
ser llei del món. . . "

i en una altra canço ja famosíssima ens diu:

" No creiem en les pistoles
per a la vida s'ha fet l'home
i no per a la mort s'ha fet. "

Si, les guerres constants entre els homes és la nafra més gran que pateix la humanitat. Es la preocupació de tots els " homes de bona voluntat ". Malgrat tot cada dia podem llegir als diaris notícies com aquestes:

" He vist el Paradís. Jo, potser, no hi arribaré però el nostre poble arribarà a la terra promesa ". En acabar aquestes paraules un tret, una bala i la terra robà més sang. Es el preu de la llibertat, és el preu que el món a demanat a Luter King per la pau del seu poble.

D'Amèrica ens surt la veu que canta : " blancs i negres juns. . . " però els blancs de Nordamèrica no accepten als negres de Nordamèrica, tot i ser iguals. I s'alça la veu que clama la no violència, la germanor, la veu que comença al món fins a cridar-lo Parc de la Pau, però a la seva crida el món té por i li envia una bala.

Més quilòmetres al Sud un capollà ha anat a les muntanyes a unir-se als guerrillers, és mossèn CAMILO TORRES hereu de Colòmbia, a Bolívia és un metge uruguai qui va a les muntanyes, el Che. Tots dos lluiten per la llibertat del poble, algú ens dirà que són comunistes, però si un no ho és l'altre molt menys. No tenen cap partit polític, només tenen davant la llibertat d'Amèrica i per Amèrica, una bala els ve a robar la vida, una bala enviada pel govern que vol representar un poble i només sap de matar els fills que més s'entreguen al poble.

A l'Est Biafra, ofegada a sang per què es deia el germà gran, Nigèria. Un poble que lluita per ser ell però que els interessos de l'invasor no ho permetran mai. Biafra cada dia es veu més sagnant pel por de les armes. I quantes trobariem al món, de Biafres?

A l'Oest és Vietnam qui lluita contra armes estranyes. Un poble llunyà ha vingut a ofegar a un poble jove que lluita per organitzar-se, per poder parlar d'igual a igual als demés pobles. Els nens vietnamites neixen ja amb una arma a la

mà per defensar la casa que dos de fa 27 anys està alimentada de sang.

Nord, Sud, Est i Oest per tot arreu sang i més sang. Sang innocent, sang calenta que lluita per la llibertat dels homes, sang que esterba als opressors i els fa veure amb esgarrifança el dia que el poble es donarà compte que és lliure.

Junts i bon fart, com a Joricó fins que caiguin les muralles, tots hauríem de cantar:

" Vull ser lliure
era matoix
i abans de ser un esclau
entorreu-me sota el fang
i deixeu-me viure en PAU
i LLIBERTAT "

Antoni.

" Delç Esforç " en marcha

La nostra colla sardanística ja està encarrilada. Tot i acceptant que els hi falta encara molts assaig i més disciplina per poder competir amb èxit amb les altres collas més veteranes, creiem que això no és cap obstacle perquè ja comencem a experimentar el que és un concurs de competició. Així el dia 5 a Balaguer van debutar com a concursants. Tot i les fallades i els nervis van aconseguir prous punts per no ser desqualificats, de 45 colles van quedar al lloc 39. Els nostres sardanistes van tornar de Balaguer contentíssims i plens d'optimisme per anar al proper concurs a Lleida.

A Lleida el concurs ja era de més envergadura. Hi havia 5 colles infantils i 70 de grans. "Delç Esforç" quedà al número 47, o sigui 23 colles van quedar al seu darrera. Això per una colla tan novella com la nostra, no pot negar-se que va ser un èxit. Tots els dansaires de la colla quedaren satisfets i ja plens de moral pels propers concursos.

El "bandorí" ja estenta una cinta-record donada a Lleida a totes les colles (a Balaguer no en donaren). Això de les cintes-record assenyala la veterania de les colles, com més cintes, a més concursos han participat.

F U T B O L

Hom anat seguint pas a pas l'actuació del nostre equip juvenil en el campionat en el que s'enrolà. No ens ha estranyat gens que fins ara no hagin guanyat ni un partit, la cosa és fins i tot comprensible si tenim en compte que els nostres juvenils no tenen cap preparació damunt un terreny de joc, ja què a Artesa ens ha mancat fins ara un camp de futbol. Encambi l'entusiasme dels nostres jugadors que no ha desfallit en cap moment, si que es digna d'admirar. A ells el que els importa

no és guanyar els partits. (per moltes ganecs que tinguin) sinó jugar-los; l'esport per l'esport.

El dia 5 de maig i en partit contra el juvenil de Bollpuig, es va inaugurar el camp de futbol d'Artesa. Per les acaballes del campionat no ens caldrà anar a Puigvert per vaure jugar als nostres joves.

Sí, aquest camp s'ha fet en un lloc poc escaent, potser al lloc més poc escaent en podia fer-se, esclar que era el lloc on era més fàcil de fer, i per sortir del pas. . .

Ens hem d'aconsellar pensant que aquest camp de futbol és provisional i mentrestant es mirarà de fer-ne un de bon aprop i en totes les condicions. Ara què, això també podria anar per llarc.

D I A D A

El dia 28 d'abril (DIA UNIVERSAL DE LA SARDANA) va ésser per Artesa una data memorable. Pel dematí presentació a la Plaça, de la colla sardanística " Dolç Esforç " i per la tarda a l'Hogar del " Quadro Escenic ". L'animació que va moure aquesta coincidència (no tanta coincidència), va ésser sorprenent. La gent, grans i petits, omplia de gom a gom la Plaça, i a la tarda la sala de l'Hogar.

La "colla" amb els seus vestits nous i el "banderí " acabat de beneir, van ballar dues sardanes i després el Sr. Gràcia, del C. E. Huracans, va dir unes paraules i llegí l'escrit de Pau Casals sobre la sardana. Tot seguit es va ballar una sardana, gran i inacabable anella, de germanó. Més tard a l'Hogar els sardanistes van beure un vi d'honor i van grabar unes paraules pel programa de la sardana que cada dissabte dona Radio Lloida.

A la tarda l'espectació: per la mica de curiositat, davant la presentació per el nou "Quadro Escenic" de l'obra, farsa en tres actes, original de F. Loenzo i Gàcia " El Miller Dependent del Món ", era francament encoratjadora. Tots els dubtes que podien comportar l'actuació d'uns actors, tots debutants aquell dia, van fondres així que s'alçà el teló. El públic es portà meravellósament bé; no escatimà en cap moment els seus aplaudiments. La representació, doncs, va ésser un èxit. Exit que forçosament haurà d'encoratjar a tots els que hi van intervenir, més o menys directament, a repetir l'experiència. Això és bo i ens n'alegrem moltíssim, perquè és el camí més segur per tornar a emprendre la nostra tradició escènica. Fora de doldre i s'hauria perdut tristament el temps si no fés així.

" D O L Ç
E S F O R Ç " a Corbins

El dia 23 hi hagué a Corbins un concurs sardanístic en el que hi participaren 34 colles, la nostra aconseguí el lloc 23.